

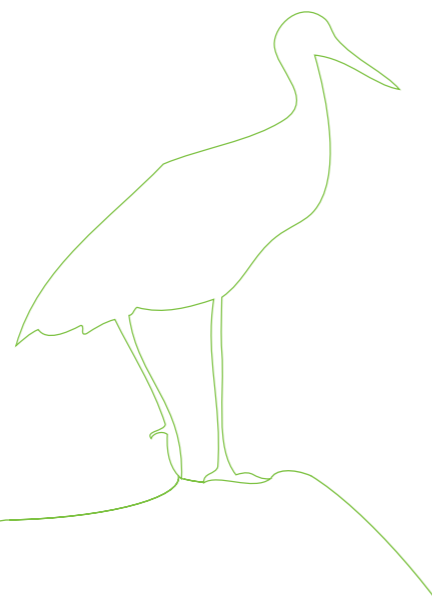

MIASTO I GMINA LESKO

Legenda

- kościół zabytkowy
- drewniany kościół zabytkowy
- drewniany kościół zabytkowy w dawnej cerkwi
- synagoga
- kirkut
- zamek
- wychodnia skalna „Kamień Leski”
- wyciąg narciarski
- szczybowisko

Szanowni Państwo,

Miasto i Gmina Lesko – tu zbiegają się główne szlaki turystyczne prowadzące w Bieszczady, jeden z najatrakcyjniejszych regionów Polski, pełen uroku i tajemniczości. Każdy zaczyna bądź kończy swoją niezapomnianą bieszczadzką przygodę w Lesku. Odwiedzającym naszą gminę możemy zaproponować bogatą ofertę turystyczną opartą na potencjale historii, zabytków, architektury, tradycji, atrakcyjnych imprez i wydarzeń kulturalnych. **Zapraszamy serdecznie do Gminy Lesko!**

Dear Readers,

The Lesko town and commune – here is the meeting point of the main hiking trails leading to the Bieszczady Mountains, one of the most attractive regions of Poland, full of charm and mystery. It is in Lesko where everyone starts or ends their unforgettable adventure in the Bieszczady. For those who visit our commune there is a wide range of tourist attractions based on history, monuments, architecture, traditions, and cultural events. **Welcome to the Lesko commune!**

Barbara Jankiewicz

Burmistrz Miasta i Gminy Lesko / the Mayor of the Lesko town and Commune

O turystycznej atrakcyjności Leska decyduje piękne, malownicze otoczenie, warunki przyrodniczo-krajobrazowe oraz pomniki wielokulturowej przeszłości. Wyjątkowe jest już samo położenie miasta – rozciągającego się na wysokości od około 320 aż po 420 m n.p.m., na prawym brzegu Sanu, na stoku widokowej Góry Baszta (421 m). Miejscowość otaczają od południowego wschodu masyw Czulni (576 m) i południowego zachodu masyw Gruszki (583 m), z których roztaczają się rozległe panoramy na dolinę Sanu, Park Krajobrazowy Gór Słonnych oraz Smerek z Poloniną Wetlińską w samym sercu Bieszczadów Wysokich.

Pierwsza wzmianka o Lesku pochodzi z 1436 r., wspomina się jako osadę w rozległych dobrach możnego rodu Kmitów z Wiśnicz herbu Szreniawa. Dobra te zostały Kmitom nadane na przełomie XIV i XV w. przez króla Władysława Jagiełłę, a ich ośrodkiem był zamek Sobień. W XVI w. Kmitowie przenieśli się ze swojej posiadłości do Leska, w którym wzniesli murowany zamek, położony na wzgórzu nad Sanem.

Lesko is an attractive place for tourists because of its beautiful, scenic surroundings, natural landscape and monuments commemorating its multicultural past. The very location of the town is exceptional – it extends at a height from about 320 up to 420 m above sea level, on the right bank of the San, on the slopes of spectacular Baszta Mountain (421 m). From the south-east the town is surrounded by Czulnia massif (576 m) and from the south-west by Gruszka (583 m), which offer a vast panorama of the San valley, the Słonne Mountains Landscape Park and Smerek with Polonina Wetlińska in the heart of the High Bieszczady.

The first reference about Lesko comes from 1436; it is mentioned as a settlement in the vast estates of the wealthy Kmita family from Wiśnicz of the Szreniawa coat of arms. These goods were given to the Kmitas at the turn of the 14th and 15th centuries by King Władysław Jagiełło, and their centre was the Sobień castle. In the 16th century the Kmitas moved from Sobień to Lesko, where they built a stone castle situated on a hill overlooking the San.

Ratusz w Lesku / Town Hall in Lesko, fot. arch. UG Lesko

Fontanna w Lesku / Fountain in Lesko, fot. arch. UG Lesko

Obelisk T. Kościuszki z 1901 r. / The obelisk of Tadeusz Kościuszko from 1901, fot. arch. UG Lesko

Stając się centrum znacznego majątku, miasto rozrastało się i bogaciło, otrzymując liczne przywileje od monarchów polskich i stanowiąc ważny punkt na mapie Rzeczypospolitej. Po wygaśnięciu rodu Kmitów Lesko w wyniku koneksji rodzinnych przechodziło w późniejszym okresie w ręce Stadnickich, Ossolińskich, Mniszchów oraz Krasickich. I wojna światowa nie przyniosła zniszczeń, dlatego też w dwudziestoleciu międzywojennym nastąpił dalszy znaczny rozwój miejscowości. Nie ominęły jednak Leska i jego mieszkańców tragiczne czasy II wojny światowej, największe straty poniosła ludność żydowska, która zniknęła z tutejszego pejzażu. Wojna nie skończyła się tu w maju 1945 r., bowiem trwały jeszcze krwawe zmagania z oddziałami UPA, zakończone deportacjami akcji „Wisła”.

Dopiero kolejne dekady przyniosły systematyczny rozwój gminy, a samo miasto umacniało swoje znaczenie jako siedziba władz gminnych i powiatowych. Po ostatniej reformie samorządowej Lesko należy do województwa podkarpackiego i jest stolicą powiatu, pełniąc w nim ważną funkcję ośrodka administracyjnego, gospodarczego i kulturalno-oświatowego. Jest też jednym z najważniejszych w województwie ośrodków turystycznych – w Lesku bowiem zdecydowana większość rzesz turystów odwiedzających Bieszczady, zaczyna i kończy swoją bieszczadzka przygodę.

As the centre of a considerable estate, the town developed and became rich, obtaining numerous privileges from Polish monarchs and being an important point on the map of Poland. After the Kmita family died out, as a result of family connections Lesko was later taken over by the Stadnickis, Ossolińskis, Mniszechs and Krasickis.

The town was not destroyed in World War I so it kept developing. However, Lesko and its inhabitants were not spared by World War II; the Jewish population suffered the greatest loss and disappeared from the Lesko landscape. The war did not finish here in May 1945, as there were still bloody fights with the Ukrainian Insurgent Army troops, followed by the deportations of the Operation Vistula.

The following decades finally brought a systematic development of the commune, and the town strengthened its role as the seat of the communal and district authorities. After the last administrative reform, Lesko became part of the Podkarpackie province and is the capital of the district, playing an important role as the administrative, economic, cultural and educational centre. It is also one of the most important tourist centres in the region, as it is in Lesko where most tourists begin or end their adventure in the Bieszczady.

Speedriding / Speed-riding, fot. PROWING

Aktywny wypoczynek na terenie gminy Lesko / Active recreation in the Lesko commune, fot. arch. UG Lesko

Rola odgrywana w turystyce jest doskonale widoczna w rozmiarach bazy noclegowej. Jest ona bardzo rozbudowana – gmina może zaoferować swoim gościom ponad 1500 miejsc w hotelach, pensjonatach, ośrodkach wypoczynkowych, schroniskach, gospodarstwach agroturystycznych i kwaterach prywatnych. Wraz z bazą noclegową rozwija się infrastruktura gastronomiczna. W sezonie zimowym wypoczywający w regionie mogą korzystać z ofert Ośrodka Sportów Narciarskich w Weremieniu i wyciągu narciarskiego w Huzelach. Obok turystyki narciarskiej zjazdowej, świetne możliwości oferuje turystyka narciarska biegowa, zyskująca coraz szersze grono miłośników. Inną ciekawą atrakcją zimową jest możliwość brania udziału w kuligach, wyprawach psimi zaprzęgami, czy zimowym off-roadzie.

Okolice Leska stwarzają możliwości do uprawiania sportów ekstremalnych, w tym paralotniarstwa i szybownictwa. Miejscowości Gminy Lesko: Weremień i Bezmiechowa, posiadające unikalny mikroklimat, nazywane są „Szybowcową Perłą Kraju”. Obszar miasta i gminy wraz z przecinającą go rzeką San, jest atrakcyjnym miejscem dla aktywnego wypoczynku: jeździectwa, wędkarstwa, turystyki pieszej, rowerowej, a także różnych dyscyplin sportowych. W ostatnim czasie w Gminie Lesko pojawiła się nowa dyscyplina sportu zimowego – speedriding, będący połączeniem jazdy na nartach i paralotniarstwa.

The role played in tourism is reflected in the number of accommodation places. The commune can offer its guests more than 1,500 beds in hotels, guest houses, holiday resorts, hostels, farm houses and private homes. Catering services are also developing. There are a lot of winter attractions offered by the Ski Sports Centre in Weremień and the ski lift in Huzele. You can go downhill skiing or cross-country skiing, which is gaining more and more fans. Other ways to have a great time here in winter are sleigh riding, dog sledding expeditions or winter off-roading.

Lesko surroundings provide good opportunities for extreme sports, including paragliding and gliding. The villages of Weremień and Bezmiechowa in the Lesko commune are called 'the gliding gems of the country', as they have a unique microclimate. The areas of the town and the commune, intersected by the river San, are attractive places for active holidays; you can go horse riding, fishing, hiking, biking, as well as do a variety of sports. There is also a new sport in the Lesko commune; it is called speed-riding and it combines skiing and paragliding.

Kamień Leski /The Lesko stone, fot. arch. Wydawnictwa Arete

Rezerwat „Dyrbek”/ Dyrbek reserve, fot. M. Scelina

Śnieżyczka przebiśnieg z rezerwatu „Sobień” /The Lesko stone, fot. M. Scelina

Wawrzynek wilczytoko z rezerwatu „Grąd” w Średniej Wsi /The Lesko stone, fot. M. Scelina

Goszcząc na terenie gminy warto obejrzeć pomniki przyrody, którymi są Skąła Wolańska –położony niespełna 3 km od centrum Leska wąski, zalesiony grzbiet, z trzech stron otoczony wodami Sanu oraz Kamień Leski w Glinnem. Ten drugi, z racji oryginalnej urody i tajemniczości, intryguje od wieków, a wspomnienia o nim pozostawili choćby Oskar Kolberg czy Aleksander Fredro, który słusznie zauważył, iż „różne o tym kamieniu biegają powiastki. Jedna cudowniejsza od drugiej”.

Mniej sławne, co nie znaczy mniej warte uwagi, są rezerwaty – „Dyrbek” w paśmie Gór Słonnych, „Grąd” w Średniej Wsi, „Sobień” w Manastercu czy progi skalne na rzece Hoczewka.

Gmina Lesko słynie z wielu ciekawych miejsc, stanowiących świadectwo jej niezwykle bogatej historii i różnorodności kulturowej. Niektóre z tych miejsc przypominają o dawnych mieszkańcach i ich wpływie na kształtowanie się i rozwój miasta, inne stanowią ciekawostki architektoniczne, które niewątpliwie warto zobaczyć.

While visiting the commune, you should see the natural monuments. One of them is the Wolańska Rock (Skąła Wolańska), a narrow, wooded ridge lying less than 3 km from the centre of Lesko, surrounded by the waters of the San from three sides. The other one is the Lesko Stone (Kamień Leski) in Glinne, which has intrigued people for centuries thanks to its original beauty and mystery; it was mentioned by Oskar Kolberg and Aleksander Fredro, who truly pointed out that „there are different stories about this stone, and each one is more wonderful than the previous one.

There also reserves, which are less known, yet worth-visiting: “Dyrbek” in the Słonne Mountains range, “Grąd” in Średnia Wieś, “Sobień” in Monastarzec or rapids on the river Hoczewka.

The Lesko commune is known for its many interesting places that bear witness to its rich history and cultural diversity. Some of these places remind us of the former residents and their impact on the formation and development of the town, while others are architectural curiosities which are undoubtedly worth seeing.

Zamek Leski /The Lesko castle, fot. arch. UG Lesko

Kościół parafialny w Lesku /The parish church in Lesko, fot. R. Nater

W wędrowce po Lesku nie sposób pominąć zamku Kmitów, wzniesionego w XVI w. przez najpotężniejszego z rodu – marszałka wielkiego koronnego Piotra Kmitę, a w I połowie XIX w. gruntownie odnowionego w duchu neoklasycyzmu przez Krasickich wg projektu Wincentego Pola. Otoczony założeniem parkowym mieści dziś ośrodek wypoczynkowy Gliwickiej Agencji Turystycznej. Dzięki fundacji marszałka Piotra Kmita powstał także wspaniały późnogotycki kościół parafialny w Lesku, najstarsza świątynia w Bieszczadach, zbudowana w I poł. XVI stulecia.

Wandering through Lesko, you should not miss the Kmita castle, built in the 16th century by the most powerful member of the family, the Grand Marshal of the Crown Piotr Kmita, and in the first half of the 19th century it was completely renewed in the neoclassicism style by the Krasickis according to the design of Wincenty Pol. Surrounded by a park, it is nowadays the holiday centre of the Gliwice Travel Agency. Marshal Piotr Kmita was also the founder of the magnificent late-Gothic parish church in Lesko; built in the first half of the 16th century, it is the oldest temple in the Bieszczady Mountains.

Synagoga w Lesku / Synagogue in Lesko, fot. arch. UG Lesko

Wiek młodszy jest inny zabytek sakralny stanowiący niemal symbol miasta – leska synagoga, wspaniały przykład architektury manieryzmu i wczesnego baroku cudem ocalały z zawieruchy dziejowej. Dziś mieści się tu galeria sztuki, dysponująca bodaj największym wyborem prac bieszczadzkich artystów. Na sąsiednim wzgórzu znajduje się leski kirkut, założony przed 1548 r., jeden z najcenniejszych cmentarzy żydowskich w skali całego kraju. Zajmuje powierzchnię około 3 ha, na której zachowało się około dwa tysiące nagrobków, w tym 29 z XVI w. – najstarszy pochodzi właśnie z 1548 r. Wśród pozostałych wartych uwagi zabytków Leska warto wspomnieć ratusz z 1896 r., cmentarz wojskowy z okresu I wojny światowej oraz ukryte na wzgórzu nad Sanem bunkry Linii Mołotowa i Pozycji Granicznej Galicja.

A century younger Lesko synagogue is another sacred monument, which is almost the symbol of the town. It is a splendid example of the architecture of Mannerism and early Baroque; it miraculously survived historical turmoil. Today it houses the art gallery with probably the largest selection of works of Bieszczady artists. On the neighboring hill there is the Jewish cemetery, founded before 1548, which is one of the most important Jewish cemeteries in the country. It occupies an area of about 3 hectares, and contains about two thousand tombstones, including 29 from the 16th century; the oldest one comes from 1548.

Among the other interesting monuments there are also the Town Hall from 1896, the military cemetery from World War I, and the bunkers of the Molotov Line and the Galicia Border Position, hidden on a hill overlooking the San.

Kirkut leski / The Jewish cemetery in Lesko, fot. A. Kowski

Zamek Sobień / The Sobień castle, fot. arch. UG Lesko

Kościół w Średniej Wsi / Church in Średnia Wieś, fot. arch. UG Lesko

Kościół w Hoczwi / Church in Hoczew, fot. arch. UG Lesko

W Manastercu koniecznie trzeba wspiąć się na wzgórze Sobień, aby obejrzeć ruiny starego zamczyska Kmitów i zachwycić się jedną z najpiękniejszych panoram Sanu w Bieszczadach. Samo wzgórze jest zresztą rezerwatem przyrody, chroniącym rośliny zielne w runie leśnym i rzadką tu faunę kserotermiczną. Goszcząc w Manastercu warto zwiedzić drewnianą dawną cerkiew greckokatolicką pw. Przemienia Pańskiego (1820 r.), obecnie pełniącą funkcję świątyni rzymskokatolickiej, podobnie jak dawną cerkiew greckokatolicka w Bezmiechowej Górnej (1830 r.). Kolejną ciekawą świątynią tradycji wschodniej jest murowana cerkiew w Dziurdziowie z 1899 r., przed II wojną greckokatolicka, obecnie prawosławna. Wspaniały murowany barokowy kościół z 1745 r. znajdziemy natomiast w Hoczwi, a w Średniej Wsi koniecznie trzeba odwiedzić perłę architektury drewnianej – kościół pw. Wniebowzięcia Matki Bożej, zbudowany zapewne w II połowie XVI w. jako kaplica dworska rodu Balów.

In Manasterec you must climb the hill Sobień to see the ruins of the old castle of the Kmitas and admire one of the most beautiful panoramas of the San River in the Bieszczady Mountains. The hill itself is a nature reserve, protecting herbaceous undergrowth and rare xerothermic fauna. In Manasterzec you should also visit the former Greek Catholic wooden church of the Transfiguration of the Lord (1820), which is now a Roman Catholic temple, like the former Greek Catholic church in Bezmiechowa Górna (1830). Another interesting temple of the Eastern tradition is a stone church in Dziurdziów from 1899, which was Greek Catholic before World War II and today it is Orthodox. In Hoczew you can see a wonderful brick baroque church from 1745 and in Średnia Wieś you should visit the gem of wooden architecture, which is the church of the Assumption of Our Lady, built probably in the second half of the 16th century as a manor chapel for the Bal family.

Rękodzieło prezentowane podczas Agrobieszczadów / Handicraft presented during Agrobieszczady, fot. arch. UG Lesko

Warsztaty z ceramiki w pracowni ceramiki „Carpe Diem” / A pottery workshop in the „Carpe Diem” pottery studio, fot. Z. Przytułski

Do współczesnych atrakcji kulturowych trzeba zaliczyć Izbę Pamięci Regionalnej Zdzisława Pękalskiego w Hoczwi oraz Pracownię Ceramiki „Carpe Diem” w Jankowcach.

Gmina Lesko jest lokalnym centrum gospodarczym, z kilkoma znanymi producentami i dobrze rozwiniętą siecią handlu i usług. W tych ostatnich dominują oczywiście turystyczne i okołoturystyczne, bowiem Lesko to nie tylko kluczowy punkt na mapie turystycznej Podkarpacia, ale także idealne miejsce startu w rejon Jeziora Solińskiego czy wyższe partie Bieszczadów.

Duże znaczenie dla atrakcyjności turystycznej mają szczególnie różnorodne imprezy plenerowe, tak kulturalne, jak i sportowo-rekreacyjne, organizowane głównie w okresie letnim. Dzięki wielu przedsięwzięciom Lesko staje się miejscem bardzo silnie aktywizującym mieszkańców poprzez działania lokalne, które wpływają na rozwój kultury regionu, ale i wspierają lokalną wytwórczość. Podczas imprez promowane są bowiem produkty regionalne, cieszące się ogromną popularnością wśród licznie zgromadzonych turystów.

Contemporary cultural attractions include the Regional Memorial Chamber of Zdzislaw Pękalski in Hoczew and the ceramics workshop Carpe Diem in Jankowce.

The Lesko Commune is the local economic centre, with several well-known manufacturers and well-developed network of trade and services, dominated of course by tourism, as Lesko is not only a key point on the tourist map of the Podkarpackie province, but also a perfect starting place for trips to Lake Solina and the higher parts of the Bieszczady Mountains.

What makes the commune even more attractive is a wide range of outdoor cultural and sports events, organized mostly during the summer. Thanks to the many ventures Lesko is becoming a place which strongly activates local residents through local actions. These activities improve the regional culture but also support the local output, because during the events regional products are promoted and gain immense popularity among tourists.

Bieszczadzkie Lato z Książką / The Bieszczady Summer with a Book, fot. arch. LGD

Dni Leska / The Lesko days, fot. arch. BDK Lesko

Regionalne specjalty przygotowane przez Kola Gospodyń Wiejskich / Regional specialties prepared by Countryside Housewives Clubs, fot. arch. LGD

Najbardziej znane z tych imprez to Dni Leska, przypadające co roku w maju, czerwcowe Bieszczadzkie Lato z Książką, przyciągające nie tylko miłośników literatury, ale i coraz większe gwiazdy pióra i autorów prawdziwych bestsellerów czy Country w Bieszczadach, odwiedzane przez licznych zwolenników tej muzyki, motocykli i stylu życia rodem z filmów drogi.

Idealną okazją do poznania oferty regionu od kultury po gastronomię są Agrobieszczady, czyli Targi Rzemiosła i Przedsiębiorczości, którym towarzyszy wystawa zwierząt i bogaty program artystyczny. Sierpniową imprezę odwiedzają tysiące gości, którzy degustują setki najrozmaitszych potraw, kupują na dziesiątkach stoisk i bawią się przy muzyce kilkunastu różnorodnych zespołów i grup. Nieco skromniejszy charakter mają Dożynki Gminne, tradycyjne Święto Plonów organizowane w końcu sierpnia lub na początku września.

The most famous of these events are: the Lesko Days, held every year in May, the Bieszczady Summer with a Book in June, attracting not only lovers of literature, but also famous writers, or Country in the Bieszczady, visited by those who love this kind of music, motorcycles and the road movies lifestyle.

If you want to know what good the region has to offer, from culture to food, come to Agrobieszczady, which is a fair of craft and entrepreneurship accompanied by the animals exhibition and a rich artistic programme. This August event is visited by thousands of guests who have fun, taste hundreds of all sorts of foods, do the shopping at dozens of stands and enjoy the music of several various groups. A more modest Communal Harvest Festival (Dożynki Gminne) is held in late August or early September.